

УДК 330.3:338.48]:355.271

DOI: 10.31617/2.2022(42)03

Маргарита БОЙКО

д. е. н., професор, завідувач кафедри
готельно-ресторанного бізнесу
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
m.boiko@knute.edu.ua

Margaryta BOIKO

Doctor of Sciences (Economics),
Professor, Head of Department
of Hotel and Restaurant Business
State University of Trade and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0249-1432

Людмила БОВШ

к. е. н., доцент, доцент кафедри
готельно-ресторанного бізнесу
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
l.bovsh@knute.edu.ua

Liudmyla BOVSH

PhD (Economics), Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Hotel and Restaurant Business
State University of Trade and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
ORCID: 0000-0001-6044-3004

Алла ОХРИМЕНКО

д. е. н., доцент, професор кафедри
готельно-ресторанного бізнесу,
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Кіото, 19, м. Київ, 02156, Україна
a.okhrimenko@knute.edu.ua

Alla OKHRIMENKO

Doctor of Sciences (Economics),
Associate Professor, Professor at the Department
of Hotel and Restaurant Business
State University of Trade and Economics
19, Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0405-3081

КРИЗОСТІЙКІСТЬ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Вступ. Безпрецедентні кризові явища, пов'язані зі світовою пандемією та воєнною агресією РФ проти України, кардинально вплинули на туристичний бізнес. Проте дуальність природи кризи хоча й зумовлює негативні явища в їх функціонуванні, та з іншого боку – сприяє можливостям позитивних змін. Тож питання кризостійкості наразі потребують вивчення та трактування з урахуванням сучасних викликів.

Проблема. В умовах типологічно змінюваних криз, в яких змушені працювати вітчизняні суб'єкти туризму, набуття навичок фулфілменту економічних функцій є підґрунтям ризикозахисності та адаптації до криз.

Метою статті є обґрунтування забезпечення кризостійкості суб'єктів готельного та ресторанного бізнесу як складових туристичної системи на основі синергії їхніх економічних функцій в умовах та після воєнної агресії.

Методи. Під час дослідження застосовано методи гіпотези, аналізу, систематизації та логічного узагальнення тощо. Інфор-

CRISIS RESILIENCE OF THE TOURISM BUSINESS IN MARTIAL LAW

Introduction. Unprecedented crises have dramatically affected the activities of tourism entities. However, the dual nature of the crisis, although it causes negative phenomena in their functioning, but on the other hand it contributes to the possibility of positive change. Therefore, crisis resilience issues now need to be studied and interpreted in the light of current challenges.

Problem. Domestic hospitality entities are working in the conditions of typologically changing crises, thereby the skills of economic functions fulfillment are the basis of risk protection and adaptation to crises.

The aim of the article is to substantiate the crisis resilience of the hotel and restaurant business as components of the tourism system based on the synergy of their economic functions.

Methods. Methods of hypothesis, analysis, systematization and logical generalization were used in the article. The information base of our work includes legislation, lexicographic mate-

© *Маргарита Бойко, Людмила Бовш, Алла Охріменко, 2022*

Внесок авторів є рівнозначним.

Ця робота виконана в рамках НДР "Прогнозування впливу туристичної системи на економіку країни" з відповідним фінансуванням.

маційною базою стали законодавчі акти, лексикографічні матеріали, наукові праці з економічної діяльності суб'єктів господарювання та управління кризами; онлайн-аналітика та офіційні статистичні джерела.

Результати дослідження. Сформульовано операційні дефініції, охарактеризовано економічні функції кризостійкості суб'єктів туристичної системи (готелів і ресторанів). Проведено декомпозицію економічних функцій, що дало змогу виявити напрями їхнього здійснення суб'єктами гостинності. На основі статистичного аналізу кількісно продемонстровано виконання функцій суб'єктами гостинності в динаміці. Надано методичні та практичні рекомендації щодо впровадження здібностей (потенціалів) кризостійкості: здатностей передбачати, контролювати, реагувати і навчатися. Констатовано необхідність системного та безперервного моніторингу здійснення економічних функцій для забезпечення кризостійкості бізнесу.

Висновки. В умовах поєднання криз пандемічного та воєнного характеру управління кризостійкістю, що формується системою економічних функцій завдяки набуттю здібностей (потенціалів), є важливим інструментом успішного розвитку. Проведені дослідження охоплюють науково обґрунтовані результати, які комплексно вирішують проблему набуття суб'єктами бізнесу властивостей поглинання шоків, відповідей на виклики середовища та створення захисних механізмів, здатних виробляти ефективні стратегії успішної діяльності в умовах кризи.

Ключові слова: економічні функції, криза, кризостійкість, цифровізація, суб'єкт гостинності, потенціали Холнагеля.

JEL Classification: E24, L20, L21; M21

rials, scientific works on economic activity of economic entities and crisis management, online analytics and official statistical sources.

Results. The authors formulated operational definitions, characterize economic functions of crisis resilience of subjects of tourist system (hotels and restaurants). The decomposition of economic functions was carried out, which allowed identifying the directions of their implementation by the subjects of hospitality. Based on statistical analysis, the performance of hospitality entities in dynamics was demonstrated. We offered methodical and practical recommendations for the implementation of capabilities (potentials) of crisis resilience such as the ability to anticipate, control, respond and learn. The necessity of systematic and continuous monitoring of the implementation of economic functions to ensure the crisis resilience of business was stated.

Conclusions. In the context of a combination of pandemic and military crises, crisis management, which is formed by the system of economic functions through the acquisition of capabilities (potentials) is an important tool for successful development. The research covers scientifically substantiated results that comprehensively solve the problem of acquiring the properties of business entities to absorb shocks, respond to environmental challenges and create protective mechanisms that can develop effective strategies for success in a crisis.

Keywords: economic functions, crisis, crisis resilience, digitalization, hospitality entity, Holnagel potentials.

Вступ. Забезпечення стабільного та динамічного розвитку економічних систем є важливим пріоритетом стратегічного управління національною економікою, особливо в умовах криз, які типологічно змінюються відповідно до причин їх виникнення. Світова пандемічна криза має найсуттєвіші наслідки як для територіальних утворень, так і для суб'єктів господарювання. Проте безпрецедентним явищем став напад РФ на Україну та масштабні воєнні дії на нашій території. Такі умови поєднання криз різних типів вплинули на функціонування бізнес-суб'єктів, особливо на тих, що формують туристичну систему, базовими складовими якої є суб'єкти гостинності. У дослідженнях А. Мазаракі та співавторів визначено сутність туристичної системи як "просторово локалізованої сукупності соціально-економічної, функціонально-галузевої, інституційної та інформаційної підсистем економіч-

ної системи, які на основі цілеспрямованої взаємодії забезпечують процеси виробництва, реалізації, розподілу та споживання туристичного продукту" [1–3].

Гальмування позитивної динаміки туристичних потоків від початку 2020 р. спричинило неоднозначну дію: песимум для в'їзного й виїзного туризму та оптимум для внутрішнього. Як пандемія *COVID-19*, так і війна зумовили зміни в економічних системах, зруйнували наявну ринкову кон'юнктуру, що призвело до виникнення та поглиблення кризового стану суб'єктів бізнесу, та як наслідок стало причиною їхньої економічної нестабільності й надалі – до реального банкрутства. Ті суб'єкти туристичної системи, що мають значний фінансовий запас, гнучкість в управлінні та сприйнятті інновацій, утрималися на ринку й ефективно використали період локдауну для імплементації інноваційних (цифрових, сервісних, комунікаційних) технологій. Дуальність природи кризи, з одного боку, зумовила можливість зміни якісного стану суб'єкта бізнесу, з іншого – визначила стан відповідно до циклічних змін ринкової кон'юнктури. Навіть в умовах війни окремі суб'єкти туристичної системи на неокупованих територіях і територіях, де не ведуться активні воєнні дії, тією чи іншою мірою, продовжують функціонувати. Російське вторгнення в Україну посилює глобальну світову економічну невизначеність, підірвало довіру споживачів та збільшило ризики стосовно інвестицій. Водночас, за прикладом певних країн, після завершення воєни при значній підтримці провідних економік світу відбувалися економічні прориви, залучалися інвестиції. Наразі західні партнери (США, країни ЄС) надають значну воєнну, гуманітарну допомогу, а також обіцяють спрямовувати інвестиції в економіку для повоєнного відновлення України. При цьому найчастіше посилюються на план Маршалла. Нині відбувається пошук моделі допомоги Україні, яка потерпає від російської агресії, що обумовить інвестиційну привабливість як для національних, так і для міжнародних інвесторів. З огляду на це, для післявоєнного відновлення туристичної системи важливим є формування глобального бренду країни "Україна", який стане основою формування гуманітарного, соціально-економічного інтеграційного базису розвитку. Позитивним прикладом для туристичного бізнесу України є Хорватія, де сфера туризму практично припинила діяльність під час війни. Після закінчення війни у 1990-х роках драйвером розвитку стали численні рекламні кампанії країни щодо її географічних особливостей. Нині туризм генерує майже 15 % ВВП Хорватії. Показовим для України є функціонування суб'єктів туристичного та готельно-ресторанного бізнесу Ізраїлю, який зберігає туристичну привабливість під час війни з Палестиною та перманентної терористичної загрози. Тому є значні сподівання на динамічний розвиток туристичних систем різних регіональних дестинацій.

Проте в умовах призупинення та скорочення діяльності відбуваються негативні процеси у фінансовій сфері суб'єктів туристичної системи. Отже, постає питання стосовно дослідження чинників кризостійкості суб'єктів господарювання, які мають сприяти прискореному відновленню економіки країни. Це вкрай важливо для туристичної системи, яку формують близько 40 видів діяльності, серед яких найбільша структурна частка – понад 50 % – належить суб'єктам готельного та ресторанного бізнесу [4], що обумовлює високу соціально-економічну значущість сфери гостинності для розвитку туристичної системи.

Проблема. Використання динамічного підходу до обґрунтування взаємозв'язку кризової ситуації та глибини її прояву дає змогу визначити, що умовою формування кризостійкості суб'єктів готельного та ресторанного бізнесу є чітка взаємодія внутрішнього середовища із зовнішнім через економічні функції суб'єкта господарювання. Погоджуємося з тезою, що "економічні функції характеризують економічну безпеку внутрішнього стану суб'єкта господарювання, надають можливість йому розвиватися та одночасно мінімізувати вплив зовнішніх негативних чинників" [5, с. 33]. Відтак, актуальність цього дослідження визначається потребою у вивченні кризостійкості суб'єктів готельного та ресторанного бізнесу, що є базовими складовими туристичної системи в контексті виконання економічних функцій як компліментарного базису формування й управління кризостійкістю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічні функції як складові економічної діяльності суб'єктів господарювання індивідуально презентовано у працях вітчизняних і закордонних науковців. Так, О. Чумак [6] розглядає теоретичні засади економічної діяльності підприємств і зазначає їхні певні економічні функції; економічну функцію як частину архітектури підприємства вивчав U. Franke [7]. Дослідники Т. Suga, J. Iijima [8] зосереджували увагу на економічних функціях як складових розробках інформаційних систем; М. Васелевський, І. Білик та ін. [9], Г. Жалдак, А. Дем'ян [10] розглядали логістичну діяльність як складову економічного механізму, що впливає на операційну стійкість підприємства.

Цікавою є праця М. Zdravkovich, Н. Panetto, G. Weichhart [11], в якій наведено результати дослідження штучного інтелекту, інтегрованого в управління взаємовідносинами з клієнтами, ланцюгами постачання, запасами та логістикою, виробництвом, фінансами, людськими ресурсами тощо. Трактуючи економічні функції як базові складники кризостійкості суб'єкта гостинності, зазначимо, що ці дослідження обумовлено безпосереднім впливом на прийняття рішень на всіх ієрархічних рівнях управління, формування тактичних і стратегічних заходів, які підприємства мають реалізувати, щоб зберегти ринкову частку та розвиватися під час та після кризи. Зниження попиту, збуту продукції та послуг як на мікро-, так і на макрорівнях становить загрозу фінансовій стабільності організації та життєздат-

ності цілих секторів [12; 13]. З огляду на це, з метою забезпечення економічної стабільності суб'єкта бізнесу, процес формування кризостійкості має бути "вбудований" в економічну систему, що актуалізує дослідження економічних функцій. Зазначені наукові позиції базуються на теоріях зацікавлених сторін і розподіленого пізнання як наукового базису побудови "моделі ефективності та стійкості підприємства під час пандемії" [14]. Методологічні основи дослідження різних аспектів стійкості підприємства розглянуто у праці С. Козловського, Г. Мазур [15], де виокремлено позиції щодо забезпечення стійкості економічної системи; цифрової стійкості, її важливості та діагностики – D. Elliott, E. Swartz, B. Herbane [16]. На стійкості як здатності подолати кризу акцентує увагу R. Laganier [17]. Логічну схему для вимірювання стійкості підприємств пропонує до апробації M. Sabatino [18]. Кіберстійкість як здатність відновлюватися й адаптуватися, а не просто чинити опір, та прийняття кіберкомпромісу як ймовірної події в умовах коронавірусної пандемії є об'єктом досліджень A. Kott, I. Linkov [19] та J. Groenendaal, I. Helsloot [20]. Кризостійкість як результат антикризового управління відображено як у законодавчих ініціативах [21], так і наукових джерелах. Отже, налагодження мобільності та адаптивності економічних функцій для забезпечення стану кризостійкості пов'язане не тільки з еволюцією економіки, її циклічністю, а й непереможним негативним впливом кризових явищ.

Визначаючи економічні функції як базові складники кризостійкості суб'єкта гостинності, зазначимо, що їхній теоретичний базис є малодослідженим. Змінюються споживчі переваги, імплементуються технологічні інновації, економічні системи циклічно входять у кризи. Тому контекстно трансформуються й економічні функції, роль яких посилюється, що актуалізує розроблення теоретичних, методологічних і прикладних підходів до економічних функцій як основоположних елементів кризостійкості.

Метою статті є обґрунтування забезпечення кризостійкості суб'єктів готельного та ресторанного бізнесу як складових туристичної системи на основі синергії їхніх економічних функцій в умовах війни та у повоєнний період.

Методи. Дефініції "кризостійкість" та "економічні функції" інтерпретовано шляхом теоретичних методів дослідження, зокрема гіпотези, аналізу, систематизації та логічного узагальнення. Розкриття сутності економічних функцій сформовано через декомпозицію напрямів економічної діяльності та їх моделювання як сукупностей власних особливостей і характеристик. Висунуто гіпотезу тісної кореляції якості управління економічними функціями з кризостійкістю суб'єктів готельного та ресторанного бізнесу. Отримані припущення та висновки частково підтверджені статистичними дослідженнями. Інформаційною базою дослідження стали законодавчі акти, лексикографічні матеріали, наукові праці з економічної діяльності суб'єктів господарювання та управління кризами; онлайн-аналітика та офіційні статистичні джерела.

Результати дослідження. Переосмислення сутності економічних функцій як базових складників формування кризостійкості суб'єкта гостинності обумовило спрямування ракурсу дослідження у площину трактування зазначеної дефініції, що утворена поєднанням понять "криза" та "стійкість". Етимологічно криза (з грецької – рішення, поворотний пункт) означає розлад, занепад, загострення суперечностей [22]. У сучасних наукових джерелах вона має теоретичні інтерпретації, які узагальнені у таблиці.

Теоретичні інтерпретації дефініції "криза"

Джерело	Визначення	Конструктивний елемент
Енциклопедія сучасної України [23]	Порушення рівноваги між попитом і пропозицією блага, що спричинює депресивний процес в економічній кон'юктурі	Порушення рівноваги, депресивний процес
П. Кухта [24]	Певний етап функціонування та розвитку соціально-економічної системи, який обумовлює об'єктивну необхідність її якісної трансформації	Необхідність якісної трансформації
НБУ [25]	Певний комплекс змін, внаслідок чого система стає неспроможною стабільно функціонувати та виконувати свої основні функції	Різка зміна зовнішніх і внутрішніх умов; неспроможність стабільно функціонувати
Політична енциклопедія [26, с. 373]	Динамічний процес змін базисних компонентів відповідної системи, наслідком якого є перехід з однієї історично обумовленої конфігурації в іншу або припинення її існування в цій системній якості	Динамічний процес змін
Д. Кіслов [27]	Стан системи, коли існуючі методи управління нею стають недовірними, неефективними й практично гальмують розвиток; умова та імператив вироблення, прийняття й впровадження нових альтернативних рішень у системах управління, які дадуть змогу обирати нові ціннісні орієнтири позитивного та прогресивного розвитку суспільства	Альтернативні рішення, нові ціннісні орієнтири позитивного та прогресивного розвитку

Джерело: розроблено авторами за [23–27].

Поєднавши структурні елементи наданих визначень, сформулюємо кризу як *депресивний процес зміни зовнішніх і внутрішніх умов діяльності, внаслідок якого економічні суб'єкти неспроможні стабільно функціонувати, що викликає потребу якісної трансформації основних функцій для чинення опору виникненню кризових станів*.

Щодо терміна "стійкість", який є елементом й умовою багатьох систем і явищ, за результатами аналізу наукових джерел [15; 19; 21; 28–30] визначено його узагальнену характеристику як здатність витримувати зовнішній вплив і протидіяти агресії мінливого середовища, виявляти свої властивості протидії ризикам і збереженню цілісності, а також швидкого відновлення до бажаної рівноваги. Попри активний розвиток цифровізації туристичної системи доцільним є розгляд специфічних видів стійкості. Так, цифрова стійкість позначає здатність, що виникає внаслідок поєднання ризикової позиції економічного суб'єкта, його захисних ресурсів, поведінкових і культурних вимірів, а також стратегічного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій [16]; кіберстійкість – здатність відновлюватися та адаптуватися, а не просто чинити опір, що вимагає готовності до відомих і невідомих загроз [19]. Контамінація поданих трактувань дає змогу обґрунтувати термін

"кризостійкість суб'єкта" як його здатність адаптуватися до передбачуваних і непередбачуваних загроз, витримувати й протидіяти депресивним процесам зміни зовнішніх і внутрішніх умов діяльності, а також відновлювати цілісність, використовуючи альтернативні та креативні рішення, якісні трансформації та нові можливості розвитку.

Стосовно об'єкта досліджень – економічних функцій, то генеза цієї дефініції охоплює (від лат. *functio* – виконання, звершення) коло діяльності та є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін [31]. Тобто для економічного суб'єкта функції – це відображення напрямів його діяльності, які можуть змінюватись залежно від трансформацій бізнесу та середовища, в якому він функціонує.

Зважаючи на те, що функції суб'єкта гостинності тісно пов'язані з його економічною діяльністю, термін "економічні функції" визначено через їх тісний кореляційний зв'язок. Так, компаративістика наукових джерел щодо економічної діяльності [6; 32] дає змогу визначати *економічні функції* як форму свідомої та цілеспрямованої діяльності суб'єктів, у процесі якої вони вступають в активні зв'язки з підприємницьким середовищем, між собою для створення економічних благ у різних сферах суспільного відтворення (виробництві, обміні, розподілі, споживанні) та формують соціально-економічну ідентичність певного виду діяльності. Зазначене надає можливість структурувати економічні функції суб'єкта гостинності (рис. 1).

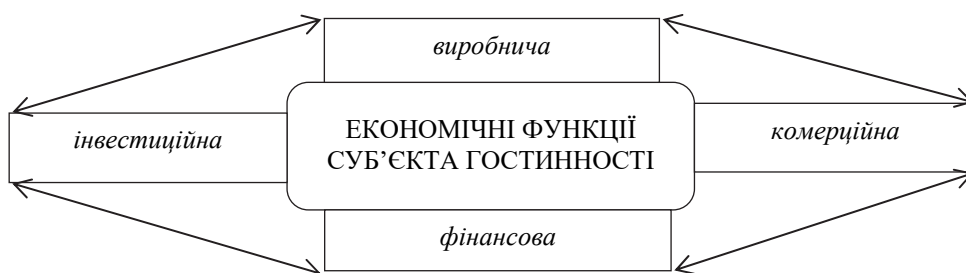


Рис. 1. Структурування економічних функцій суб'єкта гостинності

Джерело: розроблено авторами.

Виробнича функція відображає основну операційну діяльність суб'єкта гостинності – створення пропозиції продукту гостинності (готельної, ресторанної послуги/продукції тощо). Ця функція має поєднаний матеріальний і нематеріальний характер. Матеріальний створюється шляхом пропозицій щодо експлуатації основних і оборотних засобів. Щодо нематеріального аспекту, то в умовах цифровізації пропозиція є образом очікуваного продукту, який представлений на цифрових платформах: сайті, соціальних медіа, дистрибуторських маркетплейсах, месенджерах, чат-ботах, геомапах тощо. Ця функція є передумовою формування бренду суб'єкта гостинності. Стосовно сутності виробничої функції варто зазначити, що у кількісному вимірі операційна діяльність суб'єктів гостинності визначається обсягом виробництва готельного та/чи ресторанного продукту. На рис. 2 наведено динаміку

обсягів виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктами гостинності (тимчасового розміщування й організації харчування) України. Порівняння показників обсягів діяльності у 2019 р. з базовим 2014 р. демонструє значне зростання: на 232.7 %.

Загалом середньорічний темп зростання за 2014–2019 рр. становив 27.6 %. Досить оптимістично характеризує перспективи подальшого розвитку зміна показника у 2020 р.: скорочення лише на 8 %, попри вплив пандемії COVID-19.

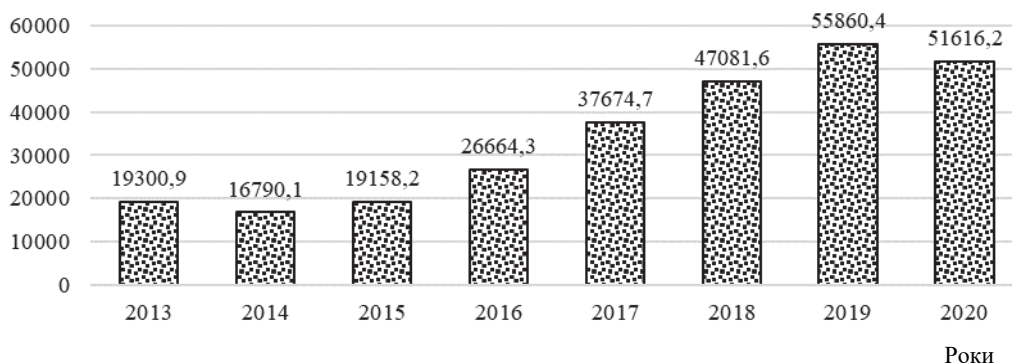


Рис. 2. Динаміка обсягів виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів гостинності (тимчасового розміщування й організації харчування) у 2010–2020 рр., млн грн

Джерело: розроблено авторами за даними Державної служби статистики України [33].

Проте одним із найважливіших завдань діяльності суб'єктів готельного та ресторанного бізнесу є реалізація продукту, що закладає основи його економічної стійкості й сфокусовано у комерційній функції, яка пов'язана із забезпеченням реалізації продукту гостинності (рис. 3).

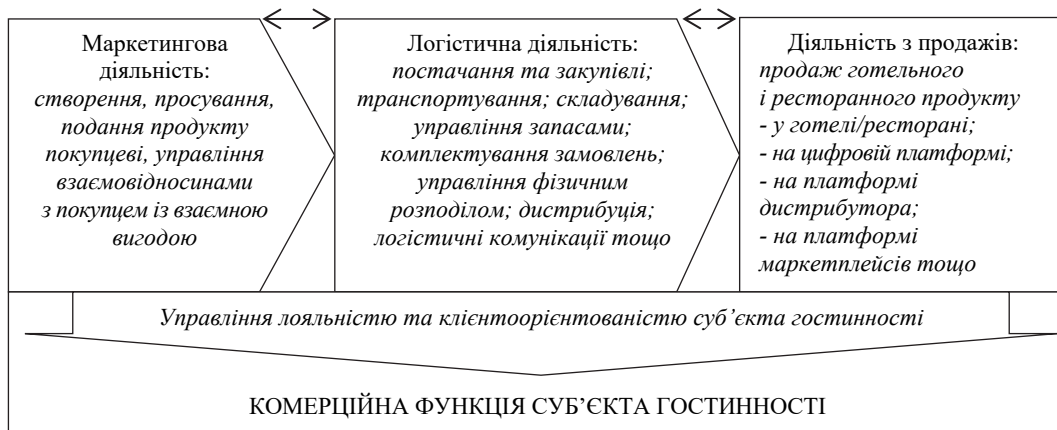


Рис. 3. Комерційна функція суб'єкта гостинності

Джерело: розроблено авторами за [10].

Комерційна функція сприяє генеруванню грошових потоків у вигляді доходу від реалізації продукту, що використовується та розподіляється відповідно до економічної політики суб'єкта гостинності, тобто виконанню фінансової функції. Статистика зі здійснення суб'єк-

тами готельного та ресторанного бізнесу комерційної функції у 2010–2019 рр. характеризувалася також динамічним зростанням за незначним винятком у 2014 р.: середньорічний темп приросту становив 41 % (рис. 4).

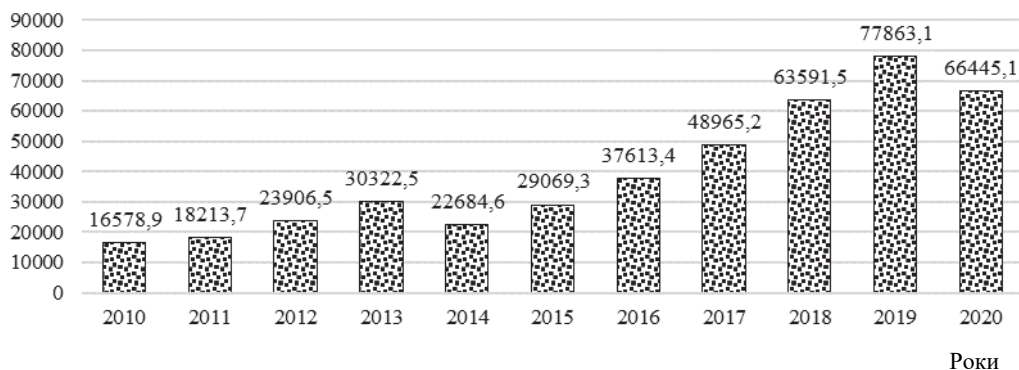


Рис. 4. Динаміка обсягів реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів гостинності (тимчасового розміщування й організації харчування) у 2010–2020 рр., млн грн

Джерело: розроблено авторами за даними Державної служби статистики України [34].

До того ж у 2020 р. обсяги реалізації продуктів гостинності скоротилися на 14,7 % через вплив пандемії *COVID-19*, однак, за спостереженнями у 2021 р., відбулося незначне зростання проти попереднього року.

Фінансова функція є важливою для суб'єкта гостинності, адже від ефективності управління нею залежить фінансова сила та запас кризостійкості бізнесу – здатності функціонувати в умовах соціально-економічного напруження, пандемічних і техногенних криз тощо. Детермінантами фінансової функції є генерування грошових потоків від різних операцій, ефективний розподіл коштів і формування капіталу (майна) суб'єкта господарювання. Завдяки цій функції виконуються зобов'язання перед державою (зі сплати податків та обов'язкових зборів), партнерами (розрахунки за операціями), персоналом (оплата праці), власниками (дивіденди, роялті тощо) та споживачами (компенсації, компліменти тощо); а також забезпечуються плани розвитку бізнесу (рис. 5).

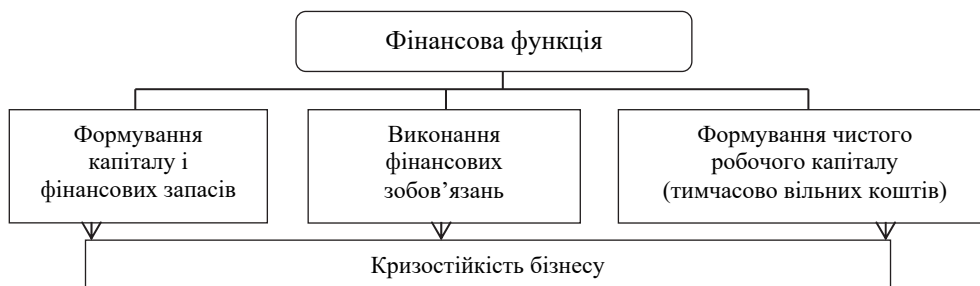


Рис. 5. Фінансова функція суб'єкта гостинності

Джерело: розроблено авторами.

Візуалізація фінансової функції дає змогу зазначити, що кризостійкість забезпечується, по-перше, запасами фінансових ресурсів, по-друге, ефективним управлінням платежами за всіма джерелами зобов'язань, оптимізацією кредиторської заборгованості тощо. Одними з показників, що відображають ефективність діяльності та виконання суб'єктом гостинності фінансової функції, є показники рентабельності, на значення яких впливають, зокрема, джерела капіталу, вартість активів, оборотних коштів, а також якість управління ними. На *рис. 6* представлена динаміка рівня рентабельності (збитковості) операційної діяльності суб'єктів гостинності (тимчасового розміщування й організації харчування) у 2010–2020 рр.

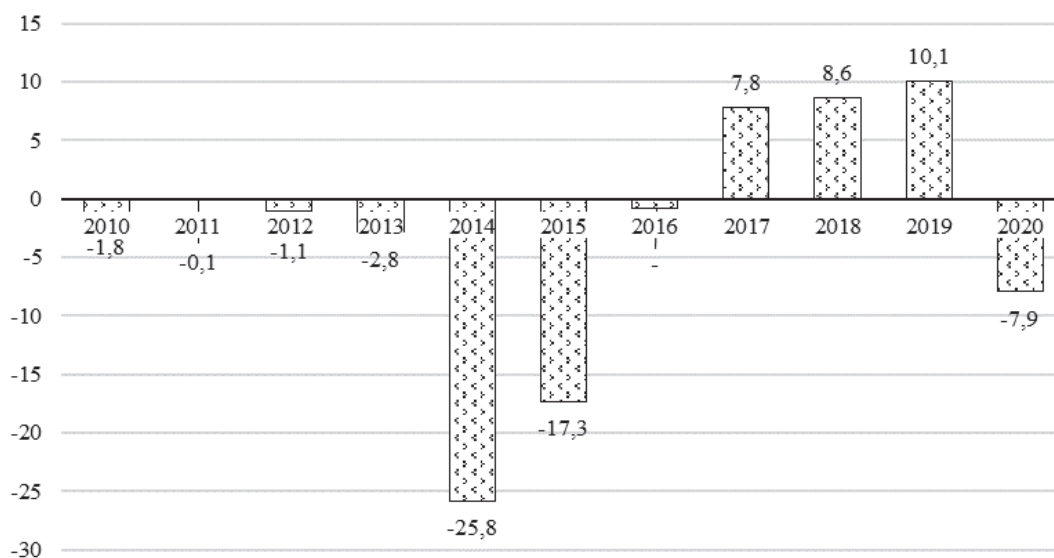


Рис. 6. Динаміка рівня рентабельності (збитковості) операційної діяльності суб'єктів гостинності (тимчасового розміщування й організації харчування) у 2010–2020 рр., %

Джерело: розроблено авторами за даними Державної служби статистики України [35].

Варто зазначити, що лише у 2017–2019 рр. суб'єкти готельного та ресторанного бізнесу демонстрували прибутковість господарської діяльності, зокрема зростання з 7.8 до 10.1 %. У подальші періоди здебільшого суб'єкти гостинності показували негативні тренди, що актуалізує нагальне вирішення управлінських завдань щодо забезпечення кризостійкості та активізацію інвестиційної функції, спрямованої на розвиток активів суб'єкта гостинності, внаслідок формування чистого робочого капіталу, який вивільняється через ефективне управління ресурсами суб'єкта.

Інвестиційна функція має два колінеарних вектори, які спрямовані на забезпечення економічної (отримання вигоди) та соціальної (соціальна відповідальність, брендинг тощо) ефективності. Крім того, вона передбачає як використання тимчасово вільних коштів і капіталу суб'єкта гостинності, так і їх залучення для розвитку бізнесу (*рис. 7*).

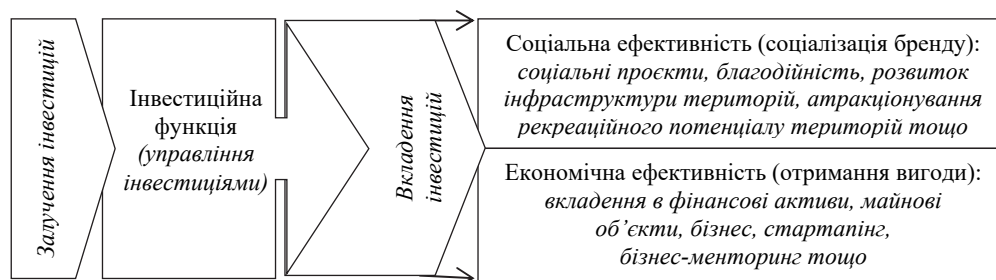


Рис. 7. Інвестиційна функція суб'єкта гостинності

Джерело: розроблено авторами.

До того ж для суб'єктів гостинності нехарактерні значні обсяги капітальних інвестицій (рис. 8). Тож, якщо порівняти обсяги виробництва та капітальних інвестицій, то вони є практично незіставними через низькі обсяги останніх. Зокрема, у періоди глобальних івентподій спостерігалось зростання інвестицій у будівництво і реконструкцію готелів, а під час загострення криз (загострення воєнного конфлікту та анексія територій у 2014–2015 рр., повномасштабне вторгнення армії РФ в Україну в лютому 2022 р.) прослідковується їх значне скорочення.

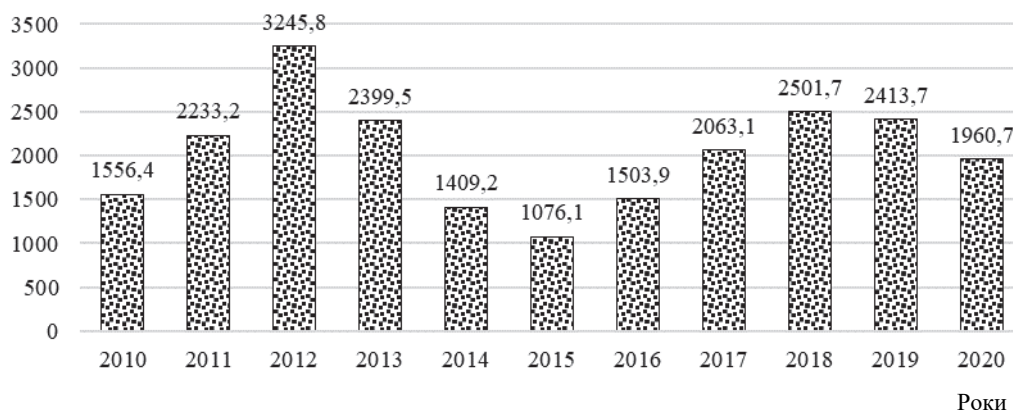


Рис. 8. Динаміка обсягів капітальних інвестицій суб'єктів гостинності (тимчасового розміщування й організації харчування) у 2010–2020 рр., тис. грн

Джерело: розроблено авторами за даними Державної служби статистики України [36].

Розглянуті функції є основними і розкривають можливі напрями розвитку та диверсифікації економічної діяльності суб'єктів готельного та ресторанного бізнесу. Крім цього, виділено *додаткові* (супутні) функції, що забезпечують реалізацію основних економічних функцій: аналітична (моніторинг зовнішнього середовища), планування, облік, управління персоналом тощо.

Таким чином, *економічні функції* суб'єктів готельного та ресторанного бізнесу є взаємодоповнюючими, взаємозалежними, що забезпечують стабільність бізнесу, нейтралізацію загроз середовища, тобто вони є стратегічним арсеналом у забезпеченні кризостійкості суб'єкта гостинності. Проте взаємопов'язаність економічних функцій у період кризи має бути проактивною. Тригером, що дає змогу передбачити

ризика, є *проактивний підхід*, який запропоновано Е. Holnagel [37]. Науковцем доведено доцільність визначення потенціалів формування стійкості, а саме здатності передбачати, контролювати, реагувати та навчатися. Модель Е. Holnagel корелює з двома аспектами зв'язку економічних функцій з кризостійкістю суб'єкта гостинності: чи здатна система економічних функцій поглинути негативні ситуації, виклики та шоки від криз; чи використовує суб'єкт гостинності адаптаційні властивості системи економічних функцій, набуті до та під час кризи.

Наразі, в умовах воєнної реальності, суб'єкти туристичної системи вимушені функціонувати у таких форматах:

- тимчасове припинення роботи на окупованих територіях та територіях, де ведуться воєнні дії, чи територіях стратегічного значення;
- у змішаному режимі на територіях без воєнних дій, зокрема, багато закладів діють як волонтерські центри або поєднують волонтерську та бізнес-діяльність;
- у штатному режимі на територіях без воєнних дій, що є характерним лише для незначної кількості суб'єктів.

Отже, *кризостійкість* є результативним станом завдяки відповідності дій/управління щодо розвитку наведених потенціалів для функціонування економічної системи з метою забезпечення високого рівня стійкості [7].

У повоєнний період більшість суб'єктів туристичної системи завдяки власній кризостійкості трансформують економічні функції для подолання кризових явищ, формування інноваційних якостей у їх відновленні.

Висновки. Теоретичний базис за проблемою управління економічними функціями дав змогу встановити, що, перебуваючи в умовах впливу кризи (пандемічної, воєнної) чи в посткризовому стані, суб'єкти гостинності мають застосовувати сформовані здібності (потенціали), що спрямовані на забезпечення кризостійкості та проактивних реакцій на подолання загроз. У контексті цього розглянуто трактування понять "економічні функції", "криза" та "кризостійкість".

Економічні функції суб'єкта гостинності інтерпретовані як виконання дій, у здійсненні яких формуються зв'язки та відносини з середовищем для створення економічних благ, а також його соціально-економічна ідентичність. Своєю чергою, криза – це депресивний процес зміни зовнішніх і внутрішніх умов діяльності, внаслідок якого економічні суб'єкти неспроможні стабільно функціонувати та виконувати свої основні функції, що обумовлює потребу у прийнятті альтернативних рішень, якісної трансформації та вибору нових орієнтирів розвитку. Відповідно, кризостійкість економічного суб'єкта визначено як його здатність адаптуватися до передбачуваних і непередбачуваних загроз, витримувати й протидіяти депресивним процесам зміни зовнішніх і внутрішніх умов діяльності.

За результатами дослідження запропоновано формувати систему економічних функцій, що забезпечує й розвиває потенціали стійкості (за Холнагелем), зокрема здатність передбачати, контролювати, реагувати та навчатися, які є контрольними точками та спрямовані на проактивне формування адаптаційних властивостей поглинати шоки й нівелювати непередбачуваний вплив середовища, нейтралізувати чи зменшувати негативну дію криз на економічний стан суб'єкта гостинності.

Подальші дослідження доцільно спрямувати до наукового пошуку управлінських моделей, які розкриватимуть діалектичну інтерактивність між станом кризостійкості та економічними функціями суб'єктів туристичної системи у різних управлінських контекстах. Іншою тематикою досліджень мають стати формування напрямів, джерел, потенціалу відродження та зростання кредитоспроможності суб'єктів туристичної системи України у повоєнний період.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що вони не мають фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не мають відносин із державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору. З огляду на те, що автори працюють в установі, яка є видавцем журналу, що може зумовити потенційний конфлікт або підозру в упередженості, остаточне рішення про публікацію цієї статті (включно з вибором рецензентів та редакторів) приймалося тими членами редколегії, які не пов'язані з цією установою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Mazaraki A., Boiko M., Bosovska M., Vedmid N., Okhrimenko A. Formation of National Tourism System of Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*. 2018. No 16(1). С. 68-84. [http://doi.org/10.21511/ppm.16\(1\).2018.07](http://doi.org/10.21511/ppm.16(1).2018.07)
2. Мазаракі А. А., Бойко М. Г., Охріменко А. Г. Трансформації туристичної системи в умовах цифровізації. *Економіка України*. 2021. No 70(12). Р. 3-21. <http://doi.org/10.15407/economyukr.2021.12.003>
3. Охріменко А. Г. Управління національною туристичною системою: автореф. дис. ... д-ра економ. наук: 08.00.03. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020, 46 с.
4. Охріменко А. Г. Національна туристична система: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 592 с. <http://doi.org/10.31617/m.knute.2019-441>
5. Smelik R. Economic security of the organisation: financial component management. *Financial Law Review*. 2020, 18 (2). 33-47.
6. Чумак О. Економічна діяльність підприємств: сутність, концептуальна парадигма, регулювання. *Економічний дискурс. Міжнародний науковий журнал*. Вип. 2. 2019. URL: <https://ipohnpu.in.ua/wp-content/uploads/2019/12/kajliuk.pdf#page=104>
7. Franke U. Enterprise Architecture Analysis with Production Functions. 2014 IEEE 18th International Enterprise Distributed Object Computing Conference [Internet]. IEEE; 2014 Sep; Available from: <http://dx.doi.org/10.1109/edoc.2014.17>
8. Suga T., Iijima J. Algebra for Enterprise Ontology: towards analysis and synthesis of enterprise models. *Enterprise Information Systems* [Internet]. Informa UK Limited; 2017 Oct 24;12(3):341-70. <http://dx.doi.org/10.1080/17517575.2017.1367962>
9. Васелевський М., Білик І., Дейнега О., Крикавський С., Якимишин Л. Економіка логістичних систем: монографія. Львів: Вид-во Національного університету "Львівська політехніка", 2018. С. 534-549.
10. Жалдак Г., Дем'ян А. Шляхи удосконалення логістичної діяльності підприємства. Мат-ли І Міжнар. наук.-практ. конф. "Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи", 2020. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/201230>

11. Zdravkovich M., Panetto H., Weichhart G. Information systems of the enterprise for production with support of artificial intelligence. *Enterprise information systems* [Internet]. Informa UK Limited; 2021 July 14; 1-53. <http://doi.org/10.1080/17517575.2021.1941275>
12. Manakhov B. S. Effective and sustainable cooperation between start-ups, venture investors, and corporations. *J. Secur. Sustain.* 2015. No 5. P. 269-284.
13. Astrauskaitė I., Paškevičius A. Assessing the optimal taxation of the capital income: A case of corporate bond market. *J. Secur. Sustain. Issues.* 2016. No 5. P. 519-532.
14. Obrenovic B., Du J., Godinic D., Tsoy D., Khan M. A. S., Jakhongirov I. Sustaining Enterprise Operations and Productivity during the COVID-19 Pandemic: "Enterprise Effectiveness and Sustainability Model". *Sustainability.* 2020. No 12. P. 5981. <http://doi.org/10.3390/su12155981> www.mdpi.com/journal/sustainability
15. Козловський С. В., Мазур Г. Ф. Забезпечення стійкості сучасної економічної системи – основа економічного розвитку держави. *Інвестиції: практика та досвід.* 2017. № 1. С. 5-12. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2017/3.pdf
16. Elliott D., Swartz E., Herbane B. Digital Resilience and Business. Chapter 1. Continuity Management. *Business Continuity Management* [Internet]. Routledge. 2010. P. 75-100. <http://doi.org/10.4324/9780203866337-7>
17. Laganier R. Organizational Resilience: Preparing and Overcoming Crisis. *Resilience Imperative.* Elsevier; 2015. P. 147-167. <http://dx.doi.org/10.1016/b978-1-78548-051-5.50008-5>
18. Sabatino M. Economic crisis and resilience: Resilient capacity and competitiveness of the enterprises. *Journal of Business Research.* Elsevier BV, 2016. No 69(5). P. 1924-1927. <http://doi.org/10.1016/j.jbusres.2015.10.081>
19. Kott A., Linkov I. (2021). To improve cyber resilience, measure it. *arXiv preprint arXiv:2102.09455.*
20. Groenendaal J., Helsloot I. Cyber resilience during the COVID-19 pandemic crisis: A case study. *Journal of Contingencies and Crisis Management.* Wiley; 2021. No 29(4). P. 439-44. <http://doi.org/10.1111/1468-5973.12360>
21. Концепція забезпечення національної системи стійкості. Загальні положення. Указ Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181> (дата звернення: 11.01.2022).
22. Криза. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.), уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. 5-те вид. Київ; Ірпінь: Перун, 2005.
23. Енциклопедія сучасної України. Криза. URL: <https://esu.com.ua/search.php?surname=%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B0> (дата звернення: 11.01.2022).
24. Кухта П. В. Кризи, їх причини та наслідки. *Ефективна економіка.* 2012. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1439> (дата звернення: 11.01.2022).
25. Національний банк України. Банківська криза. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123133 (дата звернення: 11.01.2022).
26. Левенець Ю., Шаповал Ю. та ін. Політична енциклопедія. Київ: Парлам. вид-во, 2011. 808 с.
27. Кіслов Д. Системність криз та кризи управлінських систем. *Вісник Національної академії державного управління,* 2013. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2013-2-5.pdf>
28. Nair J., Reddy D. B. Leveraging Enterprise Resource Planning Systems to Digitize Business Functions. *Enterprise Information Systems and the Digitalization of Business Functions.* IGI Global. 2017. P. 20-46. <http://doi.org/10.4018/978-1-5225-2382-6.ch002>
29. Slovyk.ua. Стійкість. URL: <https://slovyk.ua/index.php?swrd=%D1%81%D1%82%D1%96%D0%B9%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>
30. Вікіпедія. Стійкість (значення). URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%96%D0%B9%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_\(%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%96%D0%B9%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_(%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F)) (дата звернення: 11.01.2022).

31. Словник іншомовних термінів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%D4%F3%ED%EA%F6%B3%FF> (дата звернення: 11.01.2022).
32. *Економічна енциклопедія: У 3-х т. Т. 1.* Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ: Академія. 2000. 864 с.
33. Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2013-2020 роках. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
34. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2010-2020 роках. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
35. Рентабельність операційної та всієї діяльності підприємств за видами економічної діяльності у 2010-2020 роках. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
36. Капітальні інвестиції підприємств за видами економічної діяльності у 2010-2020 роках. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
37. Holnagel E. (2017). *Security-II in practice: the development of resilience potential* (1st ed.). Rutledge. <http://doi.org/10.4324/9781315201023>

REFERENCES

1. Mazaraki, A., Boiko, M., Bosovska, M., Vedmid, N., & Okhrimenko, A. (2018). Formation of National Tourism System of Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, 16(1), 68-84. [http://doi.org/10.21511/PPM.16\(1\).2018.07](http://doi.org/10.21511/PPM.16(1).2018.07) [in English].
2. Mazaraki, A. A., Bojko, M. G., & Okhrimenko, A. G. (2021). Transformacii' turystychnoi' systemy v umovah cyfrovizacii' [Transformations of the tourist system in the conditions of digitalization]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, 70(12), 3-21. <http://doi.org/10.15407/economyukr.2021.12.003> [in Ukrainian].
3. Okhrimenko, A. G. (2020). *Upravlinnja nacional'noju turystychnoju systemoju: avtoref* [Management of the national tourist system]. dys. ... dokt. ekon. nauk. Extended abstract of Doctor's thesis. Kyiv: Kyiv. nac. torg.-ekon. un-t [in Ukrainian].
4. Okhrimenko, A. G. (2019). *Nacional'na turystychna systema* [National tourist system]. Kyiv: Kyiv. nac. torg.-ekon. un-t. <http://doi.org/10.31617/m.knute.2019-441> [in Ukrainian].
5. Smelik, R. (2020). Economic security of the organisation: financial component management. *Financial Law Review*, 18(2), 33-47 [in English].
6. Chumak, O. (2019). Ekonomichna dij'al'nist' pidpryjemstv: sutnist', konceptual'na paradygma, reguljuvannja [Economic activity of enterprises: essence, conceptual paradigm, regulation]. *Ekonomichnyj dyskurs. Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal – Economic discourse. International scientific journal*. Issue 2. <https://ipohnpu.in.ua/wp-content/uploads/2019/12/kajliuk.pdf#page=104> [in Ukrainian].
7. Franke, U. (2014). Enterprise Architecture Analysis with Production Functions. 2014 IEEE 18th International Enterprise Distributed Object Computing Conference. IEEE. <http://doi.org/10.1109/edoc.2014.17> [in English].
8. Suga, T., & Iijima, J. (2017). Algebra for Enterprise Ontology: towards analysis and synthesis of enterprise models. *Enterprise Information Systems*. Informa UK Limited, 12(3), 341-70. <http://doi.org/10.1080/17517575.2017.1367962> [in English].
9. Vaselevs'kyj, M., Bilyk, I., Dejnega, O., Krykavs'kyj, Je., & Jakymyshyn, L. (2018). *Ekonomika logistychnyh system* [Economics of logistics systems]. L'viv: L'vivs'ka politehnika [in Ukrainian].
10. Zhaldak, G., & Dem'jan, A. (2020). Shljahy udoskonalennja logistychnoi' dij'al'nosti pidpryjemstva. Mat-ly I Mizhnar. nauk.-prakt. konf. "Biznes, innovacii', menedzhment: problemy ta perspektyvy" [Ways to improve the logistics activities of the enterprise. Materials of the 1st International scientific and practical conference "Business, innovation, management: problems and prospects"]. <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/201230> [in Ukrainian].

11. Zdravkovich, M., Panetto, H., & Weichhart, G. (2021). Information systems of the enterprise for production with support of artificial intelligence. *Enterprise information systems*. Informa UK Limited. <http://doi.org/10.1080/17517575.2021.1941275> [in English].
12. Manakhov, B. S. (2015). Effective and sustainable cooperation between start-ups, venture in vestors, and corporations. *Secur. Sustain*, 5, 269-284 [in English].
13. Astrauskaitė, I., & Paškevičius, A. (2016). Assessing the optimal taxation of the capital income: *A case of corporate bond market*. *Secur. Sustain*. Issues 5, (pp. 519-532) [in English].
14. Obrenovic, B., Du, J., Godinic, D., Tsoy, D., Khan, M. A. S., & Jakhongirov, I. (2020). Sustaining Enterprise Operations and Productivity during the COVID-19 Pandemic: "Enterprise Effectiveness and Sustainability Model". *Sustainability*, 12. <http://doi.org/10.3390/su12155981> www.mdpi.com/journal/sustainability [in English].
15. Kozlovs'kyj, C. V., & Mazur, G. F. (2017). Zabezpechennja stijkosti suchasnoi' ekonomichnoi' systemy – osnova ekonomichnogo rozvytku derzhavy [Ensuring the stability of the modern economic system is the basis of economic development of the state]. *Investycii': praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 1, 5-12. http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2017/3.pdf [in Ukrainian].
16. Elliott, D., Swartz, E., & Herbane, B. (2010). Digital Resilience and Business. Chapter 1. Continuity Management. *Business Continuity Management*. Routledge, (pp. 75-100). <http://doi.org/10.4324/9780203866337-7> [in English].
17. Laganier, R. (2015). Organizational Resilience: Preparing and Overcoming Crisis. *Resilience Imperative*. Elsevier, (pp. 147-67). <http://doi.org/10.1016/b978-1-78548-051-5.50008-5> [in English].
18. Sabatino, M. (2016). Economic crisis and resilience: Resilient capacity and competitiveness of the enterprises. *Journal of Business Research*. Elsevier BV, 69(5), 1924-7. <http://doi.org/10.1016/j.jbusres.2015.10.081> [in English].
19. Kott, A., & Linkov, I. (2021). To improve cyber resilience, measure it. *arXiv preprint arXiv:2102.09455* [in English].
20. Groenendaal, J., & Helsloot, I. (2021). Cyber resilience during the COVID-19 pandemic crisis: A casestudy. *Journal of Contingencies and Crisis Management*. Wiley, 29(4) 439-44. <http://doi.org/10.1111/1468-5973.12360> [in English].
21. *Koncepcija zabezpechennja nacional'noi' systemy stijkosti. Zagal'ni polozhennja*. Ukaz Prezydenta Ukrai'ny vid 27 veresnja 2021 roku № 479/2021 [The concept of ensuring a national system of sustainability. General Principles. Decree of the President of Ukraine of September 27, 2021 № 479/2021]. <https://www.president.gov.ua/documents/4792021-40181>. (data zvernennja: 11.01.2022) [in Ukrainian].
22. Kryza. Velykyj tlumachnyj slovnyk suchasnoi' ukrai'ns'koi' movy (z dod. i dopov.), ukklad. i gol. red. V. T. Busel. 5-te vyd. (2005). [Crisis. Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language (with additions), ed. by V. T. Busel]. Kyiv; Irpin': Perun [in Ukrainian].
23. *Encyklopedija suchasnoi' Ukrai'ny. Kryza [Encyclopedia of modern Ukraine. Crisis]*. <https://esu.com.ua/search.php?surname=%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B0> (data zvernennja: 11.01.2022) [in Ukrainian].
24. Kuhta, P. V. (2012). Kryzy, i'h prychny ta naslidky [Crises, their causes and consequences]. *Efektivna ekonomika – Efektivna Ekonomika*, 10. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1439> (data zvernennja: 11.01.2022) [in Ukrainian].
25. Nacional'nyj bank Ukrai'ny. Bankivs'ka kryza [National Bank of Ukraine. Banking crisis]. https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123133 (data zvernennja: 11.01.2022) [in Ukrainian].
26. Levenec', Ju., Shapoval, Ju. et al. (2011). *Politychna encyklopedija [Political encyclopedia]*. Kyiv: Parlam. vyd-vo [in Ukrainian].
27. Kislov, D. (2013). Systemnist' kryz ta kryzy upravlins'kyh system [Systematic crises and crises of management systems]. *Visnyk Nacional'noi' akademii' derzhavnogo upravlinnja – Bulletin of the National Academy of Public Administration*. <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2013-2-5.pdf> [in Ukrainian].

28. Nair, J., & Reddy, D. B. (2017). Leveraging Enterprise Resource Planning Systems to Digitize Business Functions. *Enterprise Information Systems and the Digitalization of Business Functions*. IGI Global. (pp. 20-46). <http://doi.org/10.4018/978-1-5225-2382-6.ch002> [in English].
29. Slovnyk.ua. Stijkist' [Stability]. <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%81%D1%82%D1%96%D0%B9%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C> [in Ukrainian].
30. *Vikipedija. Stijkist' (znachennja) [Wikipedia. Stability (definition)]*. [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%96%D0%B9%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_\(%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D1%96%D0%B9%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_(%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F)) (data zvernennja: 11.01.2022) [in Ukrainian].
31. *Slovnyk inshomovnyh terminiv [Dictionary of foreign terms]*. <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Qry=%D4%F3%ED%EA%F6%B3%FF> (data zvernennja: 11.01.2022) [in Ukrainian].
32. *Ekonomichna encyklopedija [Economic encyclopedia]*. (2000). (Vol. 1). S. V. Mochernyj (Ed.). Kyiv: Akademia [in Ukrainian].
33. Obsjag vyroblenoi' produkcii' (tovariv, poslug) sub'ektiv gospodarjuvannja za vydamy ekonomichnoi' dijal'nosti u 2013-2020 rokah [The volume of produced items (goods, services) of economic entities by the type of economic activity in 2013-2020]. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrai'ny – State Statistics Service of Ukraine*. <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
34. Obsjag realizovanoi' produkcii' (tovariv, poslug) sub'ektiv gospodarjuvannja za vydamy ekonomichnoi' dijal'nosti u 2010-2020 rokah [The volume of sold products (goods, services) of economic entities by the type of economic activity in 2010-2020]. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrai'ny – State Statistics Service of Ukraine*. <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
35. Rentabel'nist' operacijnoi' ta vsijej' dijal'nosti pidpryjemstv za vydamy ekonomichnoi' dijal'nosti u 2010-2020 rokah [Profitability of operating and all activities of enterprises by the type of economic activity in 2010-2020]. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrai'ny – State Statistics Service of Ukraine*. <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
36. Kapital'ni investycii' pidpryjemstv za vydamy ekonomichnoi' dijal'nosti u 2010-2020 rokah [Capital investments of enterprises by the types of economic activity in 2010-2020]. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrai'ny – State Statistics Service of Ukraine*. <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
37. Holnagel, E. (2017). Security-II inpractice: the development of resilience potential (1st ed.). Rutledge. <http://doi.org/10.4324/9781315201023> [in English].

Надійшла до редакції 09.02.2022.

Прийнято до друку 25.03.2022.

Публікація онлайн 24.06.2022.